

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

לקבלת גליון שבועי במייל: y.b.daskal@gmail.com

כל הזכויות שמורות ©

ביאור בינת החכמה על "משך חכמה"

מאת: יצחק בירך דסקל, טל: 052-7611435

בס"ד פרשת משפטים, תש"פ

פרשת שור שנגח אדם, פיסקא כג-כז

השור נקי, על כרחין על הבעל שזכה בשור אחר הנגיחה, וזה כהך תנא דאמר יצא פלוני נקי מנכסיו, ואשמעינן דהשור נאסר בהנאה אף עורו. וזה פשוטו של הפסוק. ובזה השבתי לשואלי, אימור לא אסר התורה הנאת העור רק לבעל השור לא לאחרינא, [אף על גב דבאיסורי הנאה דבר תורה לא שמענו לחלק בין זה לאחר], אבל לפי זה דקרא לא מזכיר בעלים בנגיחה רק שהיה שור של הפקר, ועל בעלים של שור הוא שזכה בהשור אחרי הנגיחה גם כן נאסר בהנאת עורו, ותו ליכא לחלק בין הבעל לאחרינא, דאיהו לא פשע מידי, ודו"ק².

אלא על כורחך דבא ללמד שאפילו עורו אסור בהנאה. ומכאן ראייה למאן דאמר בגמרא (בבא קמא מא, א) דבעל השור נקי, היינו שהעור גם אסור בהנאה.

ועל פי זה השיב המשך חכמה תשובה לשואל, שהקשה, מנין שעור שור הנסקל אסור בהנאה לכל, דלמא לא קנסה תורה אלא לבעל השור על שלא שמרו, אבל לאחריים מותר העור בהנאה. ואף על פי שבכל איסורי תורה לא מצאנו לחלק בין הבעלים לאחריים, מכל מקום הכא דכתיב בפירוש "בעל השור נקי" משמע דוקא בעל השור ולא אחר.

אבל לאור המבואר אתי שפיר, דכיון דאיירי קרא בזוכה בשור לאחר שנגח, ואין שייך להענישו על נגיחתו, על כורחך אסור העור בהנאה בין לו ובין לאחריים. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

² תמצית דבריו: אף על פי שלהלן כתוב בתורה "שור איש", הכא לא כתוב אלא שור סתם, דקא משמע לן קרא, דאפילו שאינו שור איש אלא של הפקר גם כן נסקל. ולפי זה, "בעל" השור נקי, היינו זה שזכה בו לאחר נגיחה. ו"נקי", על כורחך הכונה שאין לו ממנו הנאה, ועל כרחך מהעור, דגופו בלאו הכי נסקל, ומכאן ראייה שהעור אסור בהנאה גם למי שאינו בעל השור, שלא פשע

[כג]

(כא, כח) וְכִי יִגַח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וְנָתַתְּ סָקֶל יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ וְבָעַל הַשׁוֹר נָקִי:

מדוע לא כתוב "וכי יגח שור איש"

(כא, כח) וכי יגח שור את איש כו'. הנה¹ בכל הפרשה כתוב איש, וקאי בעל או בעליו על הקודם, אבל כאן לא כתוב רק יגח שור לבדו ולא כתיב שור איש, הוא מפני ששנו חכמים במשנתנו (בבא קמא מד, ב), דשור ההפקר ושל הקדש שנגח גם כן חייב סקילה, ויהיה שור בלא בעלים, גם כן חייב סקילה. וכי כתוב אחר זה ובעל

¹ [כג] (כא, כח) "וכי יגח שור את איש או את אשה ונתת סקל יסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי", ע"כ. ויש לדקדק, מדוע להלן (פסוק לה) כתוב "וכי יגח שור איש את שור רעהו ונתת", וכאן כתוב שור לחוד. וכן להלן (כב, ד) "פי יבקר איש שדה או כרם ושלח את בעירו", לא כתוב יבער שור, אלא "איש כו' בעירו", היינו שיש בעלים לשור, וכן דרך התורה, אם כן מדוע כאן כתוב "שור" ולא "שור איש".

ומבאר המשך חכמה, בהקדים הא דאיתא במשנה בבבא קמא (מד, ב) דשור של הפקר ושל הקדש שנגח, אפילו שאין לו בעלים, גם כן חייב סקילה [כי הסקילה אינו עונש לבעלים שלא שמר על השור, אלא הוא דין בשור שיש לבער דבר רע מהעולם].

אלא שלפי זה יש להקשות, איך יתפרש המשך הכתוב "ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי", והא איירי בשור שאין לו בעלים, אלא על כורחך צריך לומר דאיירי שלאחר שנגח, זכה בו אחד מן ההפקר.

אלא שצריך ביאור לפי זה, כיון שכשנגח לא היה הזוכה בעליו, שהרי נגח כשהוא הפקר, אם כן פשיטא שהזוכה נקי מעונש, ועל כורחך לא בא הכתוב לומר שיהיה נקי מעונש, אלא נקי מבחינה ממונית, שאין לו הנאת ממון מהשור. אלא שקשה, הא בודאי אין לו הנאה מהשור, דהשור יסקל כתיב,

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

יהודה דמחייב אף שלא בכוונה, ולכן פרשו שכן חייב בד' דברים,
ופשוט מאוד⁴.

[כה]

(כא, כח) וכי יגח שור את איש או את אשה וְנָתַתְּ סֶקֶל וְסֶקֶל הַשּׁוֹר
וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וְיִבְעַל הַשּׁוֹר נָקִי:

מנין ששור הנסקל שנושט לאחר גמר דין אסור בהנאה

(לב, כח) והשור יסקל. במכילתא⁵ (פרשה י), ומנין שאף בהנאה

תוכן דברי המכילתא. וצריך טעם, מדוע תנא קמא דוחה את הקל וחומר
בגלל ד' דברים, ורבי שמעון בגלל מזיק שלא בכונה.

ומבאר המשך חכמה, דרבי שמעון לשיטתו, שסובר בבבא קמא (מד, ב)
דשור שהזיק בלא כונה פטור, לכן דחה את הקל וחומר מטעם מזיק שלא
בכונה, אבל אנן קיימא לן כרבי יהודה (בבא קמא, שם. רמב"ם נזקי ממון
יא, ו) דשור שהזיק שלא בכונה חייב, לפיכך אי אשר לדחות מטעם שלא
בכונה אלא מטעם ד' דברים. [ודע שגירסא זו דתנא קמא דוחה מפני ד'
דברים אינה בכל הספרים, והיא גירסא המכילתא במהדורת הורביץ-רובין.
ויש עוד להאריך בביאור המכילתא, אבל אין כאן מקומו. ומאהבת הקיצור
לא הבאתי לשון המכילתא]. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁴ תמצית דבריו: הטעם שכתוב פעמיים "יגח", ולא כתוב "או בן
או בת יגח", מבואר במכילתא, דבא ללמד בגזרה שוה מופנה
לשור תם שנגח שנסקל אף אם הרג קטנים. ונחלקו רבי יהודה
ורשב"י מדוע אי אפשר ללמוד לשור, בקל וחומר מאדם שהרג
קטנים דחייב, ודחה ר"י דאדם חמור דחייב בד' דברים, ורשב"י
דחה דאדם חמור שחייב במזיק בלא כונה. והולכים לשיטתם,
דרשב"י סובר ששור המזיק בלא כונה פטור, ור"י מחייב.

[כה]

⁵ [כה] [כא, כח) "וכי יגח שור את איש או את אשה וְנָתַתְּ סֶקֶל וְסֶקֶל הַשּׁוֹר
וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וְיִבְעַל הַשּׁוֹר נָקִי". [מה שכתב המשך חכמה בתחילת
הדיבור "והשור יסקל", כך דרכו בהרבה מאוד מקומות, שאינו מדקדק

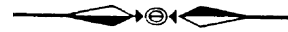
[כד]

(כא, לא) או בן יגח או בת יגח כַּמְשַׁפֵּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ:

מדוע כתוב "יגח" מיותר, די לכתוב 'או בן או בת יגח'

(כא, לא) מכילתא³ פרשה יו"ד, רבי שמעון בר יוחאי אומר, למה
נאמר כו', ומה אם במקום שלא עשה בו קטנים כגדולים כו' לא
אם אמרת להלן שעשה שאינו מתכוון כמתכוון. פירוש דרבי
שמעון לטעמיה בש"ס (בבא קמא) דף מד, ב דנזיקין שלא בכוונה
פטור, עיין שם, ולכך קאמר הך פירכא, אבל אנן קיימא לן כרבי

בשמירתו, דהרי כאן איירי שזכה בו לאחר שכבר נגח, ואף על פי
כן העור אסור לו בהנאה, שמע מינא שהעור אסור לכל.

[כד]

³ [כד] בפרשת שור שהרג, מפורש בתורה בשור מועד, שאפילו אם הורג
קטנים חייב, אבל בשור תם לא מפורש מה הדין בהרג קטנים, דכתיב (כא,
כח-לא) – "וכי יגח שור את איש או את אשה וְנָתַתְּ סֶקֶל וְסֶקֶל הַשּׁוֹר
וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וְיִבְעַל הַשּׁוֹר נָקִי: (כט) וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְמַלְּמֵל שְׁלֹשׁ
וְהוֹעֵד בְּעֵלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ או אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעֵלָיו
יִוָּמָת: (ל) אִם פָּפֵר יוֹשֵׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִיָּן נִפְשׁוֹ כֹּלל אֲשֶׁר יוֹשֵׁת עָלָיו: (לא)
או בן יגח או בת יגח כַּמְשַׁפֵּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ".

ולמדו במכילתא (פרשה י. לפי מהדורת הורביץ - רובין) מנין דשור תם
שנגח קטנים חייב, ולמדוהו בקל וחומר מאדם שהרג, דאם אדם קטן הרג
פטור, ואם גדול הרג קטן חייב, אם כן רואים שנהרגין חמורים מהורגין,
ושור שהרג חמור מאדם שהרג, שאף שור קטן שהרג נסקל, ולא מחלקים
בין שור קטן לשור גדול, וכיון ששור חמור מאדם, קל וחומר לנהרגין על
ידי שור, שיהיה השור חייב סקילה אפילו הנהרג קטן.

ודחה תנא קמא קל וחומר זה, דאדם חמור, שמשלם ד' דברים ולכן חייב גם
כשהרג קטנים, מה שאין כן שור דקל הוא שאינו משלם ד' דברים. אבל רבי
שמעון בר יוחאי דחה את הקל וחומר בדרך אחרת, דאדם חמור משור,
שאדם שהזיק בלא כונה חייב, ושור שהזיק בלא כונה פטור, אם כן אדם
חמור משור, ואולי לכן חייב אף אם הרג קטנים, מה שאין כן שור. עד כאן

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

שפיכות דמים הרי היא אסורה בהנאה, שור הנסקל ששופך

אסורה, אמרת קל וחומר, ומה עגלה ערופה שהיא מכפרת על

שאוסר מחיים. אבל רבא סובר בכריתות (שם) שעגלה ערופה אינה אסורה מחיים, הוא כשיטות התנאים שחולקים על רבי ישמעאל ואינם לומדים מכשיר ממכפר, ולא מכפר ממכפר, לפיכך צריך קרא ללמד שעגלה ערופה אסורה מחיים, לפיכך בבבא קמא (שם) נושא ונותן הש"ס מנין לאסור עגלה ערופה מחיים, לפי החולקים רבי ישמעאל, ובאמת רבא סובר בכריתות שעגלה ערופה לא נאסרת מחיים. ולהלן יבואר דרבי חולק על ישמעאל.

אבל לפי זה יש להקשות, מאי פריך הש"ס בבבא קמא (שם) דדלמא הכתוב שמלמד שעגלה ערופה אסורה בהנאה היינו דוקא לאחר סקילה, והא כבר נתבאר דלאחר סקילה אין צריך קרא, דיש ללמוד מעגלה ערופה לאסור בהנאה לאחר סקילה, דהכל מודים שעגלה ערופה לאחר עריפה אסורה בהנאה ואין צריך לזה קרא, ורק מפני שבאנו לאוסרה מחיים היינו צריכים ללמוד מקום אחר. ומבאר המשך חכמה, דכונת הש"ס, דהכתוב בא ללמד שאם נהנה משור הנסקל לאחר סקילה חייב מלקות, אבל מעגלה ערופה אי אפשר ללמוד דחייב מלקות, דאין עונשין מן הדין.

והנה במכילתא (שם) איתא, דרבי לומד לאסור עגלה ערופה בהנאה מפריס ושעירים הנשרפים, וזה לשונו: "רבי אומר, מה פריס הנשרפים ושעירים הנשרפים שאין באין לכפרה לעולם, אסורין בהנאה, עגלה ערופה שהיא באה לכפרה לעולם, אינו דין שתהא אסור בהנאה". [זה על פי גירסת הגר"א במכילתא, אבל לגירסת שלנו היא אחרת, וגירסת הגר"א קילורין לעינים למבין]. והשתא יש לדקדק, מדוע צריך רבי ללמוד מפריס שעגלה ערופה אסורה בהנאה, והא לעיל פשיטא במכילתא שעגלה ערופה אסורה בהנאה, ולא צריך ללמוד זאת מפריס. אבל לאור המבואר אתי שפיר, דהמכילתא לעיל היא שיטת רבי ישמעאל, דלומד עגלה ערופה משעיר המשתלח, מכפר ממכפר, שעגלה ערופה אסורה מחיים, אבל רבי סובר כש"ס דילן בבבא קמא דצריך לימוד ללמד שמחיים אסורה עגלה ערופה, דלאחר עריפה בודאי אסורה, וכדי לאוסרה מחיים לומד מפריס הנשרפין, ומישוב הכל בסייעתא דשמיא.

[ודע דנדפס איתא: "והא דיליף ר' לאסור עג"קו"ח משוה"נ הינו מחיים". ואע"פ שהיה נראה שראשי תיבות 'שוה"נ', הוא "שור הנסקל", מכל מקום, לא מצאנו במכילתא לימוד זה, ועל כורחך כונתו לראשי תיבות "משעירים והפריס הנשרפים".]

להביא לשון הכתוב בדקדוק].

הקשו חז"ל במכילתא (פרשה י), כיון שהשור יסקל, ידוע שלא יאכל את בשרו, דנבלה הוא, ותירצו דבא הכתוב ללמד, שאם שחטו לאחר שנגמר דינו להסקל, גם אסור באכילה. ומנין שאסור אפילו בהנאה, מקל וחומר מעגלה ערופה, ומה עגלה ערופה שמכפרת על שפיכות דמים אסורה בהנאה, שור הנסקל ששפך דמים אינו דין שיהיה אסור בהנאה, זה תוכן דברי המכילתא.

והנה גם בגמ' בבא קמא (מא, א) דרשו דרשה זו לאסור שור הנסקל באכילה לאחר גמר דין מדכתיב "ולא יאכל בשרו", והש"ס נושא ונותן למצוא מקור שאסור בהנאה. ויש להקשות, מדוע לא יליף בקל וחומר מעגלה ערופה, כמו דילפינן במכילתא. ומתריך המשך חכמה, דהנה במכילתא איירי לאסור בהנאה מחיים לפני שנסקל, דקרא דלא יאכל את בשרו מדובר שאם שחטו לאחר גמר דינו, ולפי זה על כורחך זה שמביא רביה מעגלה ערופה שאסורה בהנאה, היינו שנאסרת מחיים, ומשמע שפשוט לו שאין צריך קרא ללמד שעגלה ערופה אסורה מחיים.

ובאמת זו היא שיטת רבי ישמעאל שמובא בקידושין (נז, א) ובכריתות (כה, א) שמוכיח ממה שרואים, שאם מצורע שאינו בא אלא להכשיר את המצורע ולא לכפר, הרי הוא אסור כמו חטאות ואשמות הנעשות בפנים שמכפרים, רואים, שיש להשוות מכשיר ממכפר, ומזה לומד גם על הנעשים בחוץ, שיש ללמוד מכשיר ממכפר, ולכן לומד רבי ישמעאל שציפורי מצורע הנעשים בחוץ אסורים בהנאה אף על פי שאינם באים לכפר, אלא להכשיר את המצורע, ואסורים בהנאה מחיים, דילפינן ממכפר בחוץ, היינו מעגלה ערופה שבאה לכפר, והיא קדשים, ונאסרת מחיים. והמקור שעגלה אסורה אסורה מחיים, פירש רש"י בכריתות (שם), שכשם שלומד רבי ישמעאל מכשיר ממכפר, הוא לומד מכפר בחוץ ממכפר בחוץ, ושעיר המשתלח שהוא גם מכפר בחוץ, ודאי אסור מחיים כקדשים, שהרי הקדיש שני שעירים, ועשה גורל אחד לה' ואחד לעזאזל, וכשם ששעיר המכפר בחוץ אסור מחיים, כך עגלה ערופה שהיא מכפר בחוץ אסורה מחיים.

הנה נתבאר שרבי ישמעאל שלומד מכשיר ממכפר, ולומד מכפר ממכפר, אינו צריך קרא ללמד שעגלה ערופה אסורה מחיים, ולפי אתי שפיר, דכל המכילתא כתבה רבי ישמעאל כמו שכתב הרמב"ם בהקדמה לסדר זרעים, ורבי ישמעאל לשיטתו לומד מעגלה ערופה שאסורה מחיים, על שור הנסקל

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

[כו]

כא, כח) וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וְנָתַתְּ סָקוֹל וְסָקַל הַשׁוֹר
וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וְיִבְעַל הַשׁוֹר נָקִי:

מדוע צריך כתוב ללמד שבעל השור נקי בידי שמים

שם. במכילתא⁷ רבי יהודה אומר נקי מידי שמים, שהיה בדין, תלמוד לומר ובעל השור נקי בידי שמים, הרי דסלקא דעתך דמועד יש לו כפרה בדמים, ותם אין לו כפרה, דרבי יהודה לטעמיה דסבר דמצינו תם חמור ממועד, שבתם בעי שמירה מעולה. ודו"ק⁸.

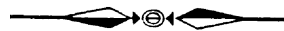
מכן (פסוק ל) "אם פָּרַח יוֹשֵׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִיָּן נִפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹשֵׁת עָלָיו", ולמדו במכילתא (שם), דעל ידי הכופר יש לו כפרה ממיטה בידי שמים, ודין כופר מפורש בכתוב דהוא רק בשור המועד ולא בשור התם שנסקל, אם כן מדוע צריך הכתוב לכתוב "ובעל השור נקי" ללמד שאין הבעלים חייבים מיתה בידי שמים, והרי הוא מוכח בלאו הכי, דכיון שתם קל ממועד, ואין כופר לתם, אם כן לא יתכן שתם שנגח בעליו חייבים מיתה בידי שמים, ואין להם כפרה בכופר, דאם כן יהיה התם חמור ממועד, דמועד יש לו כפרה על ידי כופר.

ומתרץ המשך חכמה, דרבי יהודה הולך לשיטתו, שסובר בבבא קמא (מה), ב) שמצינו לענין שמירה, שתם חמור ממועד, שלתם צריך שמירה מעולה, ולמועד די בשמירה פחותה, וכיון שלענין שמירה ראינו שתם חמור ממועד - מאיזה טעם שיהיה - הוה אמינא, שגם לענין כפרה בדמים תם חמור ממועד, שאין לו כפרה בדמים וחייב מיתה בידי שמים, קא משמע לן בעל השור נקי שאינו חייב בדיני שמים, ומיושב הכל בסייעתא דשמיא.

⁸ תמצית דבריו: מבואר במכילתא, לפי רבי יהודה, ש"בעל השור נקי" בא ללמד שאינו חייב מיתה בידי שמים, כשור מועד שנגח. ואם תאמר, בלאו הכי על כורחך פטור, דאם חייב, נמצא שתם חמור ממועד, דמועד יש לבעלים כפרה בכופר, ותם פטור מכופר. יש לומר, דרבי יהודה לשיטתו, ששמירת תם צריכה שמירה מעולה, וכיון שמצינו בדבר אחד שתם חמור ממועד, הוה אמינא שגם לענין זה יהיה התם חמור.

דמים וכו'. הך מכילתא סתימתאה רבי ישמעאל כמו שכתב רמב"ם בהקדמתו (לזרעים), ורבי ישמעאל לטעמיה, דסובר עגלה ערופה מתסר מחיים משעת ירידתה לנחל איתן, וכמפורש בקידושין נז, א ובכריתות כה, עיין שם היטב, ולכך שפיר יליף דמתסר משנגמר דינו בהנאה, לא כן בגמרא דילן (בבא קמא מא, א) צריך קרא דמיתסר מחיים. והא דפריך (בבא קמא, שם) דלמא אתי קרא לאיסור הנאה לאחר סקילה, היינו למלקות, דמעגלה ערופה לית בהו מלקות. והא דיליף רבי (מכילתא, שם) לאסור עגלה ערופה קל וחומר משעירים ופרים הנשרפים, היינו מחיים, דעל זה ליכא קרא, ודו"ק⁶.

⁶ תמצית דבריו: במכילתא אמרו, ששור הנסקל שנגמר דינו ונשחט אסור בהנאה, מקל וחומר מעגלה ערופה, ובבבא קמא למדוהו ממקום אחר. ושורש מחלוקתם, דהמכילתא היא רבי ישמעאל, דלומד ממקום אחר שעגלה ערופה אסורה בהנאה מחיים, אבל בבבא קמא הש"ס סובר שעגלה ערופה אינה אסורה מחיים, לכן צריך ללמוד ממקום אחר, כמבואר הכל באריכות בפנים.

[כו]

⁷ [כו] כא, כח) וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וְנָתַתְּ סָקוֹל וְסָקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וְיִבְעַל הַשׁוֹר נָקִי" במכילתא (פרשה י) נחלקו תנאים מה בא הכתוב ללמד שכתב "ובעל השור נקי", ואמר רבי יהודה [זו גירסת הרבה ספרים. ויש גורסים רבי יהודה בן בתריה, ודברי המשך חכמה לפי גירסת רבי יהודה], דבא ללמד, שיהיה נקי מידי שמים. דהוה אמינא, שאפילו שהשור יסקל יהיה חייב מיתה בידי שמים, דהנה בשור המועד שנסקל כתוב (פסוק כט) "השור יִסָּקַל וְגַם יִבְעַל הַשׁוֹר יוֹמֵת", ולמדו במכילתא (שם) דהוא בידי שמים, מבואר שאפילו שיצא פטור מבית דין של מטה, שהרי שורו נסקל, מכל מקום חייב מיתה בידי שמים, והוה אמינא שגם תם שנסקל יהיו בעליו חייבים מיתה בידי שמים, קא משמע לן קרא, דבעל השור נקי בידי שמים.

אבל יש לדקדק על דברי המכילתא, דהרי בשור המועד שנסקל כתוב לאחר

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

ישמעאל אומר קל וחומר, ומה חטאת שבשרה מותר בשחיטה, עורה אסור, שור הנסקל שבשרו אסור בשחיטתו אינו דין כו'. הנה מכאן מוכח דלא כשיטת רבינו תם בכמה מקומות [ובסנהדרין (עט, ב ד"ה בשור) באורך] דמחיים אינו אסור בהנאה, דאם כן מה דמיון להדדי, התם מתסרי מחיים ומאן שרי להעור, אבל הכא מחיים לא מתסר כלל, ומאן אסר להעור. ודו"ק, ובחידושי לבבא קמא הארכתי בזה (לא מצאתי). ודו"ק¹⁰.

[כז]

(כא, כח) וְכִי יִגַח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וְנִמְתּ סָקוּל יִסְקַל הַשׁוֹר
וְלֹא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ וְיִבְעַל הַשׁוֹר נָקִי:

מנין שעור שור הנסקל – שנסקל ממש – אסור בהנאה

(כא, כח) והשור יסקל. במכילתא⁹ (פרשה י), עורו מנין, היה רבי

לא היה מה שיתיר איסורה, אבל שור הנסקל אינו נאסר אלא לאחר מיתה, אם כן דלמא עורו לא נאסר.

¹⁰ תמצית דבריו: במכילתא למדו, שעור שור הנסקל, שנסקל ממש, אסור בהנאה מקל וחומר מחטאת, שבשרה מותר בשחיטה, ועורה אסור אם מתה, שור הנסקל שבשרו אסור בשחיטה, קל וחומר שעורו אסור אם נסקל. ומכאן ראה ששור הנסקל נאסר מחיים. דאם רק לאחר מיתה או שחיטה, יש לדחות את הקל וחומר, מה לחטאת שעורה נאסר מחיים, ומי התיר את עורה כשמתה, מה שאין כן בשור הנסקל שעורו מותר מחיים, ומי אסרו בסקילה, אלא שמע מינא דאסור מחיים כחטאת. ומכאן קושיא על רבינו תם, שסובר ששור הנסקל אסור רק לאחר מיתה.

[כז]

⁹ [כז] (כא, כח) וְכִי יִגַח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וְנִמְתּ סָקוּל יִסְקַל הַשׁוֹר
וְלֹא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ וְיִבְעַל הַשׁוֹר נָקִי, איתא במכילתא (פרשה י), מנין שעור שור הנסקל [שנסקל ממש] אסור בהנאה, אמר רבי ישמעאל, קל וחומר מחטאת, שלאחר שחיטתה בשרה מותר באכילה לכהנים, ואם מתה עורה אסור בהנאה, דעורות קדשים אסורים, שור הנסקל שאם נשחט, בשרו אסור באכילה, אינו דין שאם מת בסקילה שעורו אסור בהנאה.

והנה רבינו תם בכמה מקומות בש"ס מחדש, ששור הנסקל אינו אסור מחיים, ואיסורו הוא רק לאחר שנשחט או שנסקל, ובאורך הוא מבואר בתוס' סנהדרין (עט, ב ד"ה בשור). ויש להקשות על רבינו תם מדברי המכילתא, איך יש לומדים דעור שור הנסקל אסור מקל וחומר מחטאת, והרי אינו דומה כלל, דחטאת אסורה מחיים מעת שהקדישה, וכיון שמתה,

